

นิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี
ตอน พระอภัยมณีเห็นนางผีเสื้อสมุทร

ประวัติผู้แต่ง

ผู้แต่งนิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี คือ พระสุนทรโวหาร (ภู่) หรือที่รู้จักกันในนาม สุนทรภู่ เป็นกวีคนสำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๕ บิดาของสุนทรภู่เป็นชาวบ้านกร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ส่วนมารดาสันนิษฐานว่าเป็นข้าหลวงอยู่ในพระราชวังหลัง

สุนทรภู่ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระราชวังหลัง เป็นที่โปรดปรานของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จนได้รับแต่งตั้งเป็นขุนสุนทรโวหาร เมื่อถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สุนทรภู่จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระสุนทรโวหาร ตำแหน่งเจ้ากรมพระอาลักษณ์ฝ่ายพระบวรราชวัง และรับราชการต่อมาได้ ๔ ปี ก็ถึงแก่อนิจกรรมใน พ.ศ. ๒๓๕๘ รวมอายุได้ ๓๐ ปี

UNESCO ได้ประกาศยกย่องสุนทรภู่ให้เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมระดับโลกในวาระครบรอบ ๒๐๐ ปีเกิดของท่าน ทางราชการจึงได้กำหนดให้มีการจัดงานวันสุนทรภู่ โดยกำหนดให้วันที่ ๒๖ มิถุนายนของทุกปีเป็น “วันสุนทรภู่”

เนื้อเรื่องย่อ

พระอภัยมณีได้มาอยู่กับนางผีเสื้อสมุทรที่แปลงกายเป็นหญิงงามจนมีลูกชาย ๑ คน ชื่อสินสมุทร มีลักษณะ คือ ตาแดง กำลั้งคั่ง ซ้ำสาร มีเขี้ยวคล้ายนางผีเสื้อสมุทร

เมื่อสินสมุทรอายุได้ ๘ ปี เปิดถ้ำไปเที่ยวนอกถ้ำพบเงือกจึงจับตัวมาให้พระอภัยมณีดู เงือกขอชีวิตไว้และอาสาพาพระอภัยมณีหนีไปเกาะแก้วพิสดาร

ส่วนนางผีเสื้อสมุทรฝันร้ายว่าเทวดาที่เกาะเหาะมาทำลายถ้ำและทูปนางเกือบตาย แล้วเทวดาก็กวักดวงตาเหาะหายไป พระอภัยมณีได้ทีจึงออกอุบายให้นางไปสะเดาะเคราะห์รักษาสิล ๓ วัน แล้วพระอภัยมณีกับสินสมุทรก็หนีไปโดยความช่วยเหลือของเงือกฟัวเมียและลูกสาวเงือก

ตอน พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร

นางเงือกพาพระอภัยมณีหนีไปจนถึงเกาะแก้วพิสดาร เมื่อนางผีเสื้อสมุทรตามมาทัน และอาละวาด พระโยคีจึงเสกทรายขว้างมากลางคลื่น นางผีเสื้อสมุทรกลัวหลบหนีไป

ฝ่ายผีเสื้อสมุทรเมื่อรักษาสิลครบ ๓ วัน กลับมาไม่พบพระอภัยมณีก็ตามหา สินสมุทรมาขัดขวาง เพื่อด่วงเวลา นางผีเสื้อสมุทรอ่านพระเวทแล้วมองไปไกลเห็นพระอภัยมณี จึงไล่ติดตามและจับเงือกฟัวเมียกิน

บทวิเคราะห์

๑. คุณค่าด้านเนื้อหา

พระอภัยมณีอยู่กินกับผีเสื้อสมุทรจนมีบุตรหนึ่งคน
ชื่อสินสมุทร เจือกชราช่วยเหลือให้สองพ่อลูกหนี
และรอดพ้นเงื้อมมือผีเสื้อสมุทรเพราะว่ายน้ำไปถึง
เกาะแก้วพิสดารได้ทัน และได้พระโยคีซึ่งมีฤทธิ์
ออกมาช่วยเหลือ

๑.๑
โครงเรื่อง

๑.๒
ตัวละคร

๑.๔
แก่นเรื่อง

๑.๓ ฉาก

ตัวละครหลักในเรื่องมี ๓ ตัว ได้แก่
พระอภัยมณี ผีเสื้อสมุทร และสินสมุทร
ตัวละครรอง ได้แก่ เจือกชราผู้พ่อ
นางเจือก พระโยคี

ชายหญิงที่จะเป็นสามีภรรยากัน

หากไม่เหมาะสมกัน ไม่มี
ความรักซึ่งกันและกันย่อม
ไม่อาจอยู่ร่วมกันได้

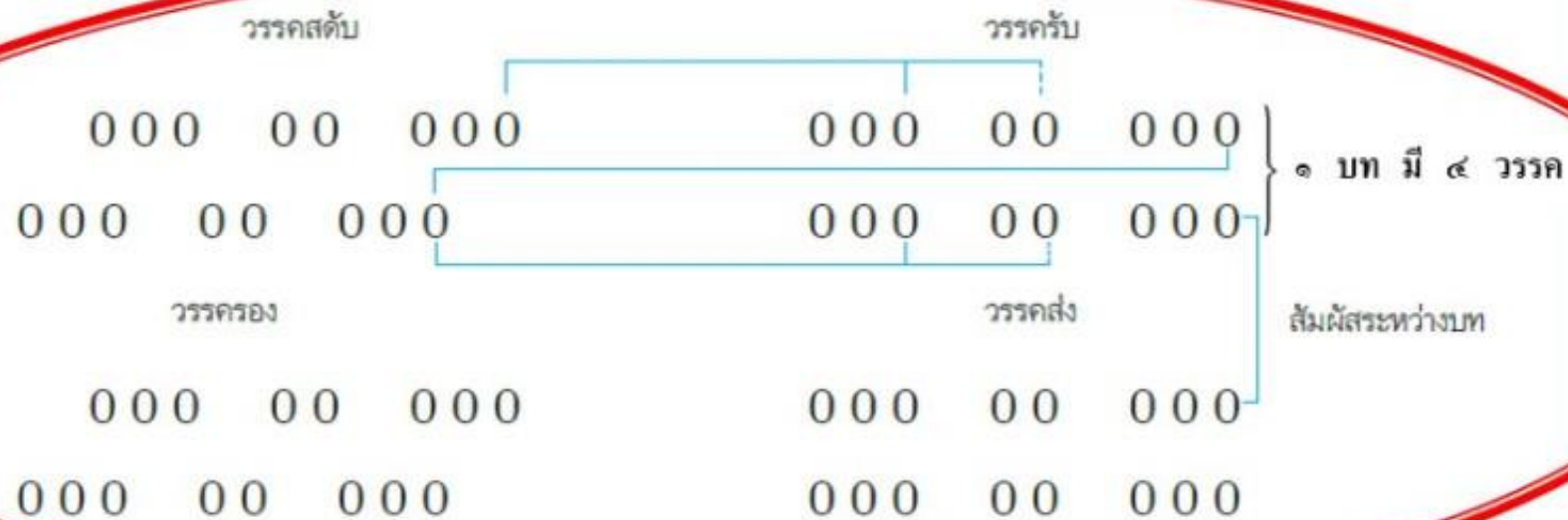
สุนทรภู่ได้สร้างฉากสถานที่ขึ้นจาก
จินตนาการ ได้กำหนดตำแหน่งของ
สถานที่ต่างๆ ในเนื้อเรื่องเอาไว้อย่างรัดกุม

บทวิเคราะห์

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

๒.๑ ลักษณะการประพันธ์

ประพันธ์ด้วยรูปแบบของกลอนสุภาพหรือกลอนแปด

บทวิเคราะห์

๒.๑ ลักษณะการประพันธ์

ตัวอย่าง

“สินสมุทรสุดแสนสงสารแม่
ให้ห่วงหลังกังวลด้วยชนนี
บิดาครูแจ้งจึงเกลี้ยห้าม
อยู่เป่าปี่ตีเกราะเสนาะครัน

ด้วยรู้แน่ว่าบิดาจะพาหนี
เจ้าโศกก็ราบกำบังคมคัด
จะวอนตามเขาไปโยนไพรสณฑ์
แล้วรับขวัญลูกน้อยกลอยฤทัย”

บทวิเคราะห์

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

๒.๒ วรรณคดีไทย

รสรวรรณคดีไทยที่โดดเด่น คือ พิโรธวาที
และสัลลาปังกพิสัย

เสาวрони

ปรากฏบทชมโฉมเพียงบทเดียว คือ ใน
ตอนที่พระอภัยมณีพบนางเงือกเป็นครั้งแรก

“พงศ์ษัตริย์ทัศนนางเงือกน้อย
ประไพพัศตร์ลักษณ์ล้ำล้วนขำคม
ขนงเนตรเกศกรอ่อนสะอาด

ดูแซมซ้อยโฉมเฉลาทั้งเผ้าผม
ทั้งเนียนมนวลเปล่งออกเต่งทรวง
ดังสุรางค์นางนาฏในวังหลวง”

บทวิเคราะห์

๒.๒ รสวรรณคดีไทย

รสวรรณคดีไทยที่โดดเด่น คือ พิโรชาทั้ง และสัลลาปังคพิสัย

ฉากที่นางผีเสื้อสมุทรพยายามหลอกถามสินสมุทรว่าพระอภัยมณีอยู่ที่ไหน แต่สินสมุทรรู้ทันและไม่ยอมบอกทำให้นางโกรธลูกชายมาก จนคิดจะจับหักคอ

พิโรชาทั้ง

ฉากเมื่อพระโยคีออกมากล่าวเตือนสตินางผีเสื้อสมุทร ยิ่งทำให้นางเดือดดาลจนพรุสวาทได้กลับพระโยคี

ฉากกล่าวหาของนางผีเสื้อสมุทรทำให้พระโยคีโกรธ

“พระโยคีชี้หน้าว่าอูเหม่
เพราะหวงผัวมัวเมาเฝ้าตะโกรง

ยังไว้เว้ร่นวายอิตายโง
ว่ากูโงมึงก็ตกนรกเอง”

บทวิเคราะห์

๒.๒ รสวรรณคดีไทย

รสวรรณคดีไทยที่โดดเด่น คือ พิโรธวาทัง และสัลลาปังกพิสัย

สัลลาปังกพิสัย

การพบสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาและความสูญเสียจากสิ่งที่น่าปรารถนา

ฉากคร่ำครวญของนางผีเสื้อสมุทร
เมื่อกลับมาถึงถ้ำและไม่พบสามีกับลูก

ฉากที่ผีเสื้อสมุทรติดตามพระอภัยมณีและ
สินสมุทรจนไปพบทั้งสองกำลังหนีด้วย
ความช่วยเหลือของเงือก

ผีเสื้อน้ำข้าวอนด้วยอ่อนหวาน
ถ้าทิ้งไว้ไหนน้องจะครองตัว
มิขออยู่สู้ตายวายชีวิตร
เชิญพระองค์ลงมาชลาสัย
แล้วร้องเรียกลูกยามาด้วยพ่อ
อย่าสงสัยใจจริงทุกสิ่งอัน

ไม่โปรดปรานอนุกุลเลยทวนหัว
ทั้งจากผัวจากบุตรสุดอาลัย
ไม่เห็นจิตน้องรักจะดักขัย
เมียจะให้มนตร์เวทวิเศษครัน
แม่จะขออำนาจเจ้าอาสัจ
ไม่รำพันพูดลวงเจ้าดวงใจ

บทวิเคราะห์

๒.๓ ศิลปะการประพันธ์

๑) การเล่นสัมผัสใน
แพรวพราวทั้งสัมผัส
พยัญชนะและสัมผัสสระ

แม่ของเจ้าเขาเป็นเชื้อผีเสื้อสมุทร
จึงกำเนิดเกิดกายสายสุดใจ

ขึ้นไปจุดฉวยบิดาลงมาได้
จนเจ้าได้แปดปีเข้านี้แล้ว

๒) การใช้คำที่ทำให้เกิด
จินตภาพ สู่ถึง
อาการเคลื่อนไหว

นางผีเสื้อเหวี่ยงโกรธโลดทะลึ่ง
ลุยทะเลโครมครามออกตามไป
เหล่าละเมาะเกาะขวางหนทางยักษ์
เสียงครึกครื้นคลื่นคลุ้มขึ้นกลุ้มกาย

โตดั่งหนึ่งยุคนธรขุนไศล
สมุทรไท่แทบจะล่มถล่มทลาย
ภูเขาทักหินหลุดทรุดสลาย
ผีเสื้อร้ายรีบรุดไม่หยุดยั้ง

บทวิเคราะห์

๒.๓ ศิลปะการประพันธ์

๓) การเล่นเสียง
พยัญชนะที่ท้ายวรรค
ทำให้เกิดเสียงและ
จังหวะไพเราะ

- ระลอกซัดพลัดเข้าในปากฉลาม
- ผุงม้าน้ำทำท่าเหมือนม้าเผ่น
- ลุยทะเลโครมครามออกตามไป

ลอดออกตามซีกเหงือก**เสลือกสลน**
ขึ้นลอยเล่นเลี้ยวลัด**ฉวัดเฉวียน**
สมุทรไทเทบจะลุ่ม**ถล่มทลาย**

๔) การใช้คำพรรณนา
โวหาร

ฉนากอยู่คู่ฉนากไม่จากคู่
ผุงพิมพาพาผุงเข้าแฝงวน
กระให้เรียงเคียงกระให้ขึ้นโบกหาง
มังกรเกี้ยวเลี้ยวลอดกอดมังกร
ผุงม้าน้ำทำท่าเหมือนม้าเผ่น
ตะเพียนทองท่องน่านน้ำตะเพียน

ขึ้นฟองฟูฟ่นฟองละอองฝน
บ้างผุดพ่นพองน้ำบ้างดำจร
ลอยส้างกลางกระแสนแลสลอน
ประชุมซ่อนแฝงชลขึ้นวนเวียน
ขึ้นลอยเล่นเลี้ยวลัดฉวัดเฉวียน
ดาษเดียรดูเพลินจนเกินมา

บทวิเคราะห์

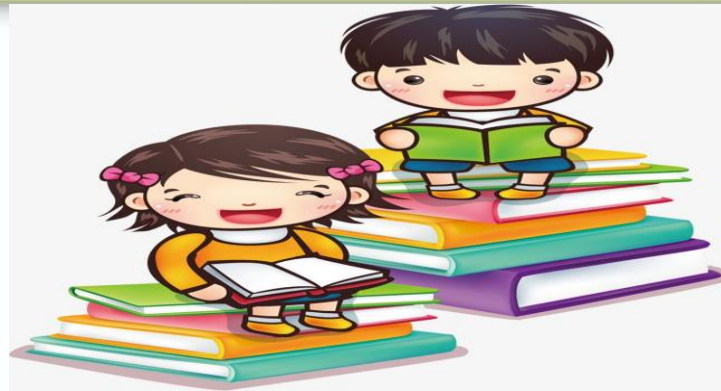
๒.๓ ศิลปะการประพันธ์

๕) การใช้คำที่ทำให้เกิด
จินตนาการทั้งภาพ
แสง สี เสียง

เห็นละเมาะเกาะเขาเขียวชอุ่ม
จะเหลียวซ้ายสายสมุทรสุดสายตา
จะเหลียวดูสุริย์แสงเข้าแผ่เมฆ
ฟังลำเนียงเสียงคลื่นดังครืนโครม
พอเย็นย่ำค่ำพลบลงโพล้เพล้

โชดตะคุ่มเคียงเคียงเรียงรุกขา
จะแลขวาควนคลุ้มกลุ้มโพยม
ให้วิเวกวาดองค์พระทรงโฉม
ยิ่งทุกข์โศกนัสในฤทัยทวี
ท้องทะเลมืดมัวทั่ววิถี

บทวิเคราะห์

๒.๓ ศิลปะการประพันธ์

๖) การใช้ภาพพจน์ ประเภทอุปมา

พระโยคีมีญาณว่าหลานรัก
อันยักษ์ผีเสื้อสมุทรพราย
เราลงเลขเสกทำไว้สำเร็จ
มันอยู่แต่ห่างห่างข้างเป็นไร

จงสำนักอยู่ให้สมอารมณ์หมาย
มาถูกทรายชายหาดก็ขาดใจ
ดังเชือกเพชรผูกตปีศาจไม่อาจไถล
ทำไมได้นัดดาเจ้าอย่างกลัว

๗) การใช้ถ้อยคำที่ ทำให้ผู้อ่านเกิด อารมณ์ขัน

อียักษ์ตาโตโมโหมาก
นมสองข้างอย่างกระโปรงดูโตงเตง

รูปก็กากปากก็เปราะไม่เหมาะสม
ผิวของเอ็งเขาระอาไม่น่าชม

บทวิเคราะห์

๓. คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม

๓.๑ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กว่า มีการผูกเปล ห่อถ่อมลูก

พระบิดงศ์ทรงศักดิ์ก็รักใคร่
เฝ้าเลี้ยงลูกผูกเปลแล้วห่อหุ้ม

ด้วยเนื้อไขมิได้คิดริษยา
จนใหญ่กล้ำอายุได้แปดปี

บทวิเคราะห์

๓. คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม

๓.๒ สะท้อนให้เห็นว่าในสังคมมีความเชื่อเรื่องผี เกราะหักกรรม
เทวดา ภูตผีปีศาจ เวทมนตร์คาถา

พอม่อยหลับกลับจิตนิมิตฝัน
มาสังหารผลาญถ้ำระยำเย็น

ว่าเทวัญอยู่ที่เกาะนั้นเหาะเหิน
แกว่งพะเนินทุบนางแทบวางวาย

นี่จะใคร่สะเดาะพระเคราะห์เจ้า
เหมือนงอนง้อขอชีวิตแก่เทวัญ

พอบรรเทาโทษาที่อาสัญ
กลัวแต่ขวัญเนตรพี่จะมีทำ

บทวิเคราะห์

๓. คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม

๓.๓ สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยมีความเมตตาช่วยเหลือกัน

พระโยคีมีจิตคิดสงสาร
เราลงมากอยช่วยด้วยเมตตา

จึงว่าท่านหนีตายหมายมาหา
แต่ก็จาไม่กระจ่างยังกลางแกลง

บทวิเคราะห์

๓. คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม

๓.๔ สะท้อนให้เห็นว่าการอยู่ในสังคมต้องใช้สติปัญญา

พอได้ช่องลองลงดูตามเล่ห์
จึงกล้าแกล้งแสร้งเสพทูลบาย

สมคะเนจะได้ไปดังใจหมาย
เจ้าฝันร้ายนักร้องต้องตำรา

แม่นพระองค์ทรงฤทธิ์จะคิดหนี
เพื่อสำเภาเขาซัดพลัดเข้าไป

ถึงโยคีเข้าสำนักไม่ดักขัย
ก็จะได้โดยสารไปบ้านเมือง

บทวิเคราะห์

๓. คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม

๓.๕ สะท้อนให้เห็นถึงความรักระหว่างสามีภรรยาว่า หากเป็นความรักที่ไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวได้

แม่ผีเสื้อเมื่อไม่เห็นในใจเลย
คิดถึงน้องสองคนที่ปกเกล้า
ด้วยพลัดพรากจากมาเป็นช้านาน
จึงจำร้างห่างห้องให้น้องโกรธ
แม่ไปได้ก็จะพาแก้วตาไป
พื้มนุษย์สุดสวาทเป็นชาติยักษ์

พี่ไม่เคยอยู่ในถ้ำให้รำคาญ
จะสร้อยเศร้าโศกน่าสงสาร
ไม่แจ้งการว่าข้างหลังเป็นอย่างไร
จงคโทษพี่ยาอัชฌาสัย
นี่จนใจเสียด้วยนางต่างตระกูล
จงคิดหักความสวาทให้ขาดสูญ

๑. ได้ความรู้เกี่ยวกับการแต่ง
กลอนสุภาพให้ไพเราะสามารถ
จดจำได้ขึ้นใจโดยมีสัมผัสใน

ความรู้จากวรรณคดี

๒. ได้ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม
ความเมตตา ความรัก และการ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๓. ได้ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อของ
คนไทยเรื่องความฝัน ยักษ์ เปรต สิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ และเวทมนตร์คาถา

ข้อกีดนำชีวิต

๑. การพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์

๒. เมื่อเป็นพ่อแม่ควรพูดดี ๆ กับลูก พูดด้วยเหตุผลและความรัก ไม่ใช้อารมณ์และไม่ทำร้ายลูก

๓. ควรเป็นคนมีความเมตตา กรุณา รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังเดือดร้อน

๔. ไม่ควรฆ่าสัตว์และไม่ทำลายชีวิตผู้อื่น

๕. การที่ชีวิตคู่สามีภรรยาจะยืนยาวนั้น ทั้งสองฝ่ายต้องมีความเหมาะสมกัน ทั้งการดำเนินชีวิต และอุปนิสัยใจคอจึงจะอยู่ร่วมกันได้

